

Міністерство освіти та науки України
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Відділ освіти, молоді та спорту Хмельницької райдержадміністрації
Районний методичний кабінет

Розвивальні ігри та завдання в навчально-виховному процесі молодшого школяра

Хмельницький - 2016

Упорядник:

Коваль Інна Юріївна, вчитель початкових класів Аркадіївецької загальноосвітньої школи І – ІІ ступенів Хмельницького району, Хмельницької області.

Рецензент : Заграйчук Людмила Миколаївна, методист відділу освіти, молоді та спорту Хмельницької райдержадміністрації.

Посібник містить теоретичну частину та матеріали з досвіду використання вправ та ігор на уроках читання, які спрямовані на розвиток читацьких вмінь, навичок і креативного мислення молодших школярів та впровадження їх у навчально-виховний процес.

Рекомендовано для вчителів початкових класів.

Друкується згідно рішення педради (Протокол №3 від 20.10.2015)

Зміст

Вступ.

Розділ І. Вплив гри на розвиток молодшого школяра.

1.1. Класифікація ігор.

1.2. Дидактичні ігор

Розділ ІІ.

2.1. Гра як засіб пізнання світу.

2.2. Використання гри у процесі гармонійного розвитку особистості.

2.3. Методика проведення гри.

3. Розділ ІІІ. Зразки ігор

Висновок.

Вступ

*У грі розкривається перед дітьми світ,
творчі можливості особистості.*

*Без гри немає і не може бути повноцінного
дитячого розвитку.*

В.Сухомлинський

Радикальні зміни, що відбуваються у сфері освіти на сучасному етапі, викликані потребою суспільства в кадрах, здатних приймати нестандартні рішення, які вміють логічно мислити. Тому кажуть найтяжче жити у часи змін. Воно справді так. Але є і цікаво. Звісно, тільки в тому разі, коли ці зміни вносять у наше життя позитивні реалії. До таких можна віднести зміни в галузі освіти. Освіта України рухається у правильному напрямку. І не тільки вирішує внутрішні проблеми, а виходить на кардинально новий виток інтегруючись у досягнення світової спільноти. Розвивальне навчання сприяє розумовому розвитку школярів. Успіх розумового виховання залежить від творчого застосування методів навчання.

З 2012-2013 н. р. у навчальний процес упроваджується новий Державний стандарт початкової загальної середньої освіти. Протягом навчання у початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій.

Курс «Літературне читання» - це органічна складова освітньої галузі «Мови і література». Його основною метою є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовою складовою комунікативної і пізнавальної компетентностей, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній

школі.

Програму структуровано за такими змістовими лініями: коло читання, формування й розвиток навички читання, літературознавча пропедевтика, досвід читацької діяльності, робота з дитячою книжкою; робота з інформацією, розвиток літературно-творчої діяльності учнів на основі прочитаного. У програмі зроблено акцент на формуванні в учнів умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого).

Таким чином, поєднання методів і прийомів, систематичне застосування на уроках літературного читання диференційованих і творчих завдань із урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів сприяють активізації пізнавальної, розумової, емоційно-чутливої сфери школярів, залучення їх до діалогічної взаємодії з текстом, самовираження у творчій діяльності. Повноцінне сприймання і розуміння передбачає взаємодію мотиваційного, змістового, операційного, рефлексивного компонентів читацької діяльності учнів, поетапного осягнення смислової й образної цінності твору.

1. Розділ I. Вплив гри на розвиток молодшого школяра.

З давніх-давен в Україні будь-які зібрання дітей супроводжувалися ігровою діяльністю. Змагалися у стрільбі з луків, метанні сніжок, катанні на санчатах, лижах, ковзана. Народна виховна мудрість емпірично передбачала розв'язання важливих технологічних завдань формування особистості дитини. Зокрема засобами народної гри виводили маленьку людину з її реального побутового повсякденного життя, запобігали складання стереотипів сумніву й недовіри до своїх сил. Через гру дитині надавалася змога заявити оточенню про свій позитивний потенціал. Саме у грі вправи активізували рухливість, розвивали процеси мислення, викликали в неї

позитивні емоції.

З переходом із умов гри до умов навчальної діяльності настає в житті дитини переломний момент. Нове становище дитини в суспільстві визначається тим, що вона просто йде з дитячого садка до школи, а тим, що навчання для неї стане віднині обов'язковим.

За результат свого навчання дитина нестиме відповідальність перед вчителем, школою й своєю сім'єю. Тепер дитина мусить дотримуватись однакових для всіх школярів правил. І тут на допомогу учням і вчителям знову приходить гра. У сучасних – це не спонтанні ігри, не стихійно засвоєний від старших поколінь розваги за правилами. Сьогодні гра контролюється системою суспільного виховання. У грі при цьому існує суб'єктивна свобода для дитини. Тут діти мають змогу самотійно (без допомоги дорослих) розподіляти ролі, контролювати один одно, стежити за точністю виконання того чи іншого завдання. Тут дитина виконує роль, яку взяла на себе, враховуючи свій досвід. Гра стає сьогодні школою соціальних відносин для кожної дитини. Під час гри дитина ознайомлюється з великим діапазоном людських почуттів й взаємостосунків, вчиться розрізняти добро і зло. Завдяки грі у дитини формується здатність виявляти свої особливості, визначати, як вони сприймаються іншими, й з'являється потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції інших.

Формування учня самотійною, ініціативною, вдумливою особистістю, буде успішним, якщо вчитель потурбується про це з першого проведеного уроку. Одним з найперспективніших шляхів виховання активних учнів, озброєння їх необхідними вміннями і навичками є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають навчальні ігри.

Упродовж життя людина грає ту чи іншу соціальну роль, що відведена їй у суспільстві. За життя людина програє близько ста ролів і до виконання кожної із них готується сама або її готує суспільство.

У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. За її допомогою діти пізнають світ. Без гри дітям жити нудно, нецікаво. Буденність життя може

викликати у них захворювання. В грі діти й підліток перевіряють свою силу і спритність, у них виникають бажання фантазувати, відкривати таємниці і прагнути чогось прекрасного. За вмілого відокремлення гра може стати не замінимим помічником педагога.

Гра дарує щохвилинну радість, задовольняє актуальні невідкладні потреби, а ще – спрямована в майбутнє, бо під час гри у дітей формуються чи закріплюються властивості, вміння, здібності, необхідні їм для виконання соціальних, професійних, творчих функцій у майбутньому. І скрізь, де є гра, панує здоров'я, радість дитячого життя.

Потрапляючи до школи після дитячого садка, дитина зустрічається з іншим видом діяльності – навчанням. Але гра залишається важливим засобом не лише відпочинку, а й творчого пізнання життя. Ігрова позиція – могутній засіб виховного впливу на дітей. В. Ф. Шатанов зазначає “Придивіться: чи не дуже рано згасає наш педагогічний інтерес до ігор, які вірою і правдою завжди служили і покликані служити розвиткові кмітливості та пізнавальної цікавості дітей на всіх, без винятку, вікових рівнях. Відомо, що ті діти, з яких на уроці й слова не витягнеш, в іграх активні. Вони можуть повернути хід гри так, що деякі відмінники тільки руками розведуть. Їхні дії відзначаються глибиною мислення. Мислення сміливого, масштабною, нестандартною”.

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися. самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші учні.

Коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива обстановка, бадьорий настрій, бажання вчитися. Плануючи урок, учитель має уважати на всіх учнів, добирати ігри, які були б цікаві й зрозумілі.³

А. С. Макаренко писав: “Гра має важливе значення в житті дитини... Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі...” Отже, гра, її організація – ключ в організації виховання.

В грі формується багато особливостей особистості дитини. Гра – це своєрідна школа підготовки до праці. В грі виробляється спритність, витримка, активність. Гра – це школа спілкування дитини.

Гра тільки здається легкою. А насправді вона потребує, щоб дитина яка грається віддавала грі максимум своєї енергії, розуму, витримки, самостійності. Гра постійно стає напруженою працею і через зусилля веде до задоволення.

Ігри в школі – перш за все дидактичні, повинні приковувати нестійку увагу дітей до матеріалу уроку, давати нові знання, заставити їх напружено мислити.

Важливою являється виховна сторона. Гра вимагає від дітей уяви, вміння швидко знаходити правильне рішення.

Гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для молодших школярів. Це К. Д. Ушинський писав: “Зробити серйозне заняття для дитини цікавим – ось завдання початкового навчання. Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності... З перших ж уроків привчайте дитину полюбити свої обов’язки й знаходити приємність в їх виконанні”.

Саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам’ять, жадоба до знань. Задовольняючи свою природну невсипущу потреба в діяльності, в процесі гри дитина “добудовує” в уяві все, що недоступне їй в навколишній дійсності, у захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове, запам’ятовує, орієнтується в різних ситуаціях, поглиблює раніше набутий досвід, порівнює запас уявлень, понять, розвиває фантазію.

У грі найповніше проявляється індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей. Гра – творчість, гра – праця. “Праця – шлях дітей до пізнання світу” – писав О. М. Горький.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання, дошкільників, молодших школярів і підлітків. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у

тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість.

Навчатись, граючись! Ця ідея цікавила багатьох педагогів і вихователів. Практично вирішити цю проблему зміг наш сучасник, нині добре відомий всім Ш. О. Амонашвілі. Він показав, як через гру можна увести дитину в складний світ пізнання. Ш. О. Амонашвілі грає, спілкуючись із своїми учнями. І це важливе вміння дорослої людини стати на один рівень з дитиною щедро винагороджується – блиском допитливих очей, живою активністю сприймання, щирою любов'ю до Вчителя.

1.1. **Класифікація ігор**

Ігри можна поділити на предметні та сюжетні. Предметні призначені для пізнання повних явищ і закономірностей, крім тих, які містять зв'язки та стосунки між людьми. Сюжетність ігри характеризується тим, що охоплюють закономірності людської діяльності й спілкування. Вони поділяються на виробничі й тренінгові.

Виробничі ігри у свою чергу, поділяються на імітаційні, рольові, ділові. Останні є синтезом двох попередніх (імітаційних і рольових), вони найбільш складні. Для проведення ділових ігор потрібні певний досвід, який можна набути у навчальних іграх інших видів.

Щодо рольових відношень у сюжетних іграх, то їх прийнято ділити на симетричні й асиметричні.

Рольові відношення між учасниками гри є основними параметрами, що визначають характер емоцій. Залежно від конкретної дидактичної мети нестандартного уроку, індивідуальних вікових і психологічних особливостей дітей, сюжетно-рольову гру можна проводити з одним учнем, групою або з цілим класом.

1.2. **Дидактичні ігри**

Дидактичні ігри бажано широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку школярів. У будь-якій грі розвивається увага, спостережливість, кмітливість. Сучасна дидактика звертаючись до ігрових

форм навчання на уроках, вбачає в них можливості ефективної взаємодії педагога і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання, непідробної цікавості.

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються.

Дидактична гра на уроці – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Сам термін “дидактична гра” підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування. А тому найсуттєвішим для вчителя будь-якого предмета, є такі питання:

- а) визначити місце дидактичних ігор та ігрових ситуацій у системі інших видів діяльності на уроці;
- б) доцільність використання їх на різних етапах вивчення різноманітного за характером навчального матеріалу;
- в) розробка методики проведення дидактичних ігор з урахуванням дидактичної мети уроку та рівня підготовленості учнів;
- г) вимоги до змісту ігрової діяльності у світлі ідей розвивального навчання;
- д) передбачення способів стимулювання учнів, заохочення в процесі гри тих, хто найбільше відзначився, а також для підбадьорення відстаючих.

Гра – одна з найважливіших сфер у життєдіяльності дитини, разом з працею, навчанням, мистецтвом, спортом вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості. Для педагога вона стає інструментом виховання, що дає змогу повністю враховувати вікові особливості дітей і підлітків, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкутості, самостійності, творчості та умови для саморозвитку.

Яскравим прикладом ігрової позиції вчителя є діяльність А. С. Макаренка, який писав: “Є ще один важливий метод – гра... Треба зазначити, що між грою і роботою немає такої великої різниці, як дехто думає... В кожній гарній грі є насамперед робоче зусилля та зусилля думки... Дехто гадає, що робота відрізняється від гри тим, що в роботі є відповідальність, а в грі її немає. Це

неправильно: у грі є така ж велика відповідальність, як і в роботі, - звичайно, у грі гарній, правильній...”

Дидактична гра – це практична групова вправа з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку. Під час гри в учня виникає мотив, суть якого полягає в тому, щоб успішно виконати взятую на себе роль. Отже, система дій у грі виступає як мета пізнання і стає безпосереднім змістом свідомості школяра. Рольова гра. Головна мета її – розвивати здібності школярів, прищеплювати вміння приймати правильні рішення. У рольових іграх виявляються особистість учня, його здібності та перспективи на майбутнє.

2. Розділ II.

Компетентнісний підхід в освіті – це відповідь на вимоги часу. Метою навчання на сучасному етапі є розвиток особистості учня; розкриття його здібностей та талантів. У контексті освітніх реалій ця мета конкретизується як підготовка учнів до життя, розвиток їх інтелектуальних та творчих здібностей, опанування знань, актуалізація умінь спілкуватися з іншими, опрацьовувати інформацію, гнучко реагувати на зміни в житті. Отже, метою навчання є формування життєвої компетентності учнів.

Виходячи із зазначеної мети навчання, я застосовую на уроках читання розвивальні творчі вправи, які сприяють інтелектуальному розвитку учнів, їх творчих здібностей. Завдяки систематичному впровадженню таких вправ розвивається фонематичний слух дітей, пам'ять, увага, творча уява, мислення, мовлення, комунікативні здібності.

Роботу над розвивальними творчими вправами здійснюю поетапно за допомогою дослідницьких, ігрових творчо-прикладних дій, під час яких розвиваються та поєднуються операційне та образно-асоціативне види мислення. Це дає змогу сформувати і розвинути всю різноманітність інтелектуальної й творчої діяльності учнів, забезпечити перехід від репродуктивних, формально-логічних дій до творчих. Використання творчих та пізнавальних завдань дає можливість навчатися у

невимушеній формі, потребує від учнів пошуку нових знань і способів дій, розвивають інтерес до читання. Вони сприяють розвитку спостережливості, учать порівнювати, аналізувати, робити висновки, узагальнювати. Отже, застосування таких вправ – це вправляння у розвитку мислення, кмітливості, спостережливості, уяви учнів.

2.1. Використання гри у процесі гармонійного розвитку особистості.

Вікторина. Її це називають грою переможців. У ній змагаються, аби швидше і повніше відповісти на поставлені запитання. Отже, вікторина – це конкурс, під час якого учні самостійно відповідають на запитання.

Щоб урок був цікавим і ефективним, на його різних етапах можна використати кросворди за темами уроку чи розділу. Складаючи кросворд, учитель має дотримуватися вимог проведення дидактичних ігор. Під час цілеспрямованої підготовчої роботи учні розв’язують запропоновані кросворди з вивченої теми. Отже, кросворд, з одного боку, вносить в урок елемент гри, а з іншого – сприяє глибшому засвоєнню вивченого.

Методика гри “Морозкова атака” запозичена з телевікторини “Що? Де? Коли?”. Одержавши запитання чи завдання, учасники гри протягом однієї хвилини висловлюють різноманітні гіпотези, дискутують, віддаючи перевагу тій чи іншій ідеї, а по закінченню часу пропонують свою відповідь як єдине рішення.

На уроках закріплення пройденого матеріалу чи повторенні учні люблять працювати динамічними парами. Попередньо вчитель готує картки з 2-3 практичними завданнями з теми, що вивчається. Одержавши картку, двоє учнів перше завдання виконують спільно. Один учень пояснює іншому, як потрібно виконувати завдання, а той слухає, запитує або висловлює своє розуміння. Друге і третє завдання діти виконують самостійно, занотовуючи їх до зошитів,

а потім перевіряють один одного з відповідним коментуванням допущених помилок.

Перелічені види ігор мають своє призначення і конкретне застосування. Так, мета дидактичних ігор – формування в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Оволодіти необхідними знаннями, уміннями й навичками учень зможе лише тоді, коли він час виявлятиме до них інтерес, і коли вчитель зумів зацікавити учнів.

Добираючи ту чи іншу дидактичну гру, вчитель має пам'ятати, що процес створення гри містить ряд станів:

- а) вибір теми гри;
- б) визначення мети й завдань гри;
- в) підготовка і проведення гри (повідомлення учням теми гри, підготовка унаочнень, проведення гри, підбиття підсумків).

Успіх проведення гри залежить від дотримання вимог:

- а) ігри мають відповідати навчальній програмі;
- б) ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними;
- в) відповідність гри віковим особливостям учнів;
- г) різноманітність ігор;
- д) залучення до ігор учнів усього класу.

Під час проведення дидактичних ігор в учителів виникає безліч проблем: за яким принципом відбирати навчальний матеріал для створення ігор, яке місце дидактичних ігор в ряді інших форм і методів навчання, як одному вчителеві вправитися з класом учнів під час гри?

У навчальних іграх немає тих, хто програв або виграв, тут виграють усі. Їх можна проводити на будь-якому етапі уроку. Це дасть змогу виявити знання учня і вміння користуватися ними.

Де брати навчальний час, який можна використати для дидактичних ігор? Якщо залишитися в межах традиційних форм і методів навчання, то в структурі занять навчального часу для ігор не знайдеться. Але якщо відмовитись від деяких застарілих компонентів уроку, наприклад, тривалих нудних опитувань,

мікролекцій на уроці, навчальних розмов, то гра не лише органічно впишеться в структуру уроку, а й дасть змогу різко зекономити навчальний час.

Чому гра так подобається дітям? Тому, що гра дарує радість і захоплення, що сам процес гри сповнений несподіванок, а результат – таємниця. Але крім суб'єктивного сприйняття, є, безумовно, глибший вплив гри на людину, на основні сфери її життєдіяльності: фізичну, емоційно-вольову, інтелектуальну та духовну (цілісно-смислову).

Слід зазначити, що гра – це, як правило, переживання, тому найбільш активною під час гри стає емоційна сфера. Подібно до того, як під час перегляду захоплюючого фільму глядачі стають причетними до його подій, так і в процесі цікавої гри її учасники можуть забути про все інше. Гра може бути рухливою, коли поряд з емоційною активізується фізична сфера дитини, і може бути статичною з точки зору рухливості тіла – це ігри логічні, ігри на кмітливість, коли разом з емоційною активізується інтелектуальна сфери (“Математичний бій”, “Що? Де? Коли?” і т. п.)

Аналіз гри та її елементів з точки зору розвитку основних сфер життєдіяльності людини може дати науково обґрунтовані відповіді на досить цікаві запитання, наприклад: чому так важко привчити дитину до регулярного виконання фізичної зарядки?

Під час механічного виконання заздалегідь відомих рухів активізується лише фізична сфера, а емоційна, інтелектуальна та духовна залишаються переважно пасивними. Відсутність переживання, емоційного забарвлення роблять фізичну зарядку мало привабливою. Але досить додати музику, яка б активізувала емоційні смаки, і все змінюється: аеробіка чи ритмічна гімнастика пробуджують усмішки та завзятість.

Слід визнати, що в початкових ланках освіти розвитку емоційної сфери приділяється більше уваги, ніж у старших класах. Однак з точки зору гармонійності у розвитку дітей теж існують певні диспропорції. Ігри чи ігрові елементи, що використовуються, розвивають переважно сфери емоційну з

фізичною чи емоційну з інтелектуальною. Поза увагою все ще залишаються ігри та тренінги духовної спрямованості.

Саме такі тренінги викликають та закріплюють вищі емоційні стани та почуття людини, допомагають формувати у дітей духовний, гуманістичні та екологічні цінності, які нам так потрібні. Подібні ігри можна використовувати, починаючи з дитячого садка, а назви їх підказує саме життя, наприклад: “Врятуй ріки від забруднення”, “Заспокій іншого”, “Подивись радісно”.

“Що посієш, те й пожнеш” – заповідає стародавня мудрість, отже, які якості матимуть сьогодні діти, такі матиме і майбутній світ, в якому жити всім нам.

Ось вдалий приклад використання гри для формування взаємин у дитячому колективі, вміння спілкуватися в групі, в парі.

Урок читання в 1 класі.

Тема: “Звук і літера Ж”. Учні можна запросити на день народження літери і звука Ж. Кожній групі слід дати особливе завдання – запросити гостей – казкових персонажів, до складу імен яких входить звук [Ж];

- принести подарунки: квіти, книги, ляльковий одяг;
- приготувати святкові гостинці з цим звуком;
- запросити дітей в іменах яких є цей звук;
- назвати звірів, птахів, комах, що завітали на день народження.

Таким чином діти в цікавій формі знайомляться із звуком [Ж].

Проводити та створювати ігрові ситуації, важливо на кожному уроці. Це особливо стосується 1 класу – перехідного періоду, коли учні ще не звикли до тривалої напруженої діяльності. Вони швидко стомлюються, притуплюється їхня увага, набридає одноманітність. Тому гра має увійти в практику роботи вчителя як один з найефективніших методів організації навчальної діяльності першокласників.

Гру можна пропонувати на початку уроку. Такі ігри мають збудити думку учня, допомогти йому зосередитись і виділити основне, найважливіше, спрямовувати увагу на самостійну діяльність. Інколи гра може бути ніби фоном

для побудови всього уроку. Коли ж учні стомлені їм доцільно запропонувати рухливу гру.

Ігри важливо проводити систематично і цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх у міру нагромадження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо.

Дидактичні ігри можна використовувати для ознайомлення дітей з новим матеріалом та для його закріплення, для повторення раніше набутих уявлень і таких, для повнішого і глибшого їх осмислення засвоєння, формування умінь та навичок, розвитку основних прийомів мислення, розширення кругозору.

Систематичне використання ігор підвищує ефективність навчання. Дидактичні ігри добираються відповідно до програми.

Щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати необхідно нею керувати, забезпечивши виконання таких вимог:

1. Готовність учнів до участі у грі (кожний учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити мету її, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань для участі у грі).
2. Забезпечення кожного учня необхідним дидактичним матеріалом.
3. Чітка постановка завдань гри. Пояснення гри – зрозуміле, чітке.
4. Складну гру слід проводити поетапно, поки учні не засвоять окремих дій, а далі можна пропонувати всю гру і різні її варіанти.
5. Дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати, оцінювати.
6. Не можна допустити приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінки за поразку в грі, глузування тощо).
7. Доцільно розсадити учнів (звичайно непомітно для них) так, щоб за кожною партою сидів учень сильніший, а другий – слабший. У такому разі ігри між сусідами по парті проходять ефективніше і постійно контролюються

сильнішими. Розсадити учнів по рядах парт треба так, щоб рівень їхніх знань і розумового розвитку був приблизно однаковим, щоб шанс виграти мав кожен ряд учнів.

8. Гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою. Учні мають засвоїти правила гри, крім того зміст гри, її форма повинні бути доступними для учнів.

Надзвичайно важливу роль в ігровій ситуації відіграють правила. Якщо вони заздалегідь не продумані, чітко не сформульовані, то це утруднює пояснення ходу гри, осмислення учнями її змісту викликає втому і байдужість учнів.

Правила гри зобов'язують учнів діяти строго по черзі чи колективно відповідати за викликом, уважно слухати відповідь товариша, щоб вчасно виправити його і не повторювати сказаного, дисциплінованими, не заважати іншим, чесно визнавати свої помилки.

Правила гри виконують функцію організуючого елемента і є засобом керування грою. Вони визначають способи дій та їх послідовність, вимоги до поведінки, регулюють взаємини дітей у грі, вчать їх співвідносити свої дії з діяльністю інших гравців, сприяючи вихованню наполегливості, чесності, кмітливості тощо.

Жодне порушення правил не повинно залишатися поза увагою вчителя. Залежно від обставин він має знайти час і досить вимогливо та справедливо вказати учню на його недоліки в грі, пояснити, до чого призводять подібні вчинки в повсякденному житті. Проте під час гри не треба робити довгих зауважень, повчань, оскільки це погіршує настрій учнів, послаблює їхній інтерес, гальмує увагу.

Загадка – це досить поширений жанр дитячого фольклору, метод народної педагогіки. Загадка розвиває мислення і мову дитини, її спостережливість. Кожна загадка містить нестандартне завдання, яке викликає жвавий інтерес. За допомогою загадок можна створювати проблемні ситуації на уроках української та інших мов, математики, предметів природничого циклу, а

також проводити інтегровані уроки. Крім народних загадок, можна використати немало авторських загадок, що відображають явища природи, предмети побуту, техніки та ін.

За допомогою загадок можна проводити нестандартні уроки у формі КВК, заочних мандрівок у світ цікавого.

Гра будується таким чином, щоб у ній брали участь усі, вона надає кожній дитині можливість випробувати свої сили в змаганні на кмітливість, пережити ситуацію поразки або успіху. Клас ділиться на команди, які, наприклад, “мандрують” до “країни чудес”. Вони потрапляють в гості до Весни, Літа, Осені, Зими, розгадують загадки, а також відповідають на запитання, пов’язані з сезонними змінами в природі. Причому, треба не тільки відгадати, а й пояснити, чому так чи інакше думає дитина, її іноді правильна відповідь може бути випадкова.

На уроці кмітливості робота над текстом загадок поєднується з певною інформацією про природні явища, життя рослинного чи тваринного світу, що взагалі дуже цікавить дітей. Діти одержують домашні завдання: виготовити відгадки в малюнках, аплікації або вироби пластиліну.

І ще одною, з можливих цікавих пізнавальних ігор, являється казка. Казки використовують з метою розвитку уяви. Гра називається “Продовж казку”. Дітям пропонується нібито незавершена казка, о якій треба придумати закінчення. Кожна дитина має можливість закінчити казку по-своєму, тобто має ситуацію вибору. Це зацікавлює та розвиває творче мислення і уяву.

В.О. Сухомлинський радив педагогам якомога більше використовувати казку в роботі з молодшими школярами. В праці “Методика виховання колективу” (розділ “Творчість в колективі. Роль казки в колективному житті дітей”) він рекомендував використовувати казку для словотворчості дітей.

В.О. Сухомлинський писав, що кожна дитина по-своєму талановита, має схильність до творчості. Але це бажання творити треба постійно стимулювати, відшуковуючи методи, прийоми та форми роботи, які й сприяли розвитку пізнавальної активності дітей цього віку.

3. Розділ III. Зразки ігор та завдань на уроках читання

Гра “Що таке добре, і що таке погано”.

Вчитель: - Уважно подивіться на зображений овал. Він нам нагадує обличчя людини, але у нього немає ні очей, ні носа, ні рота. Правильно виконавши завдання, ми дамо змогу людині виявити своє обличчя.

Учням даються деформовані прислів'я. Їм потрібно зібрати ці прислів'я і визначити їх тему (головну думку). На дошці кожна тема розміщена у парі з умовним позначенням людського обличчя. Правильно виконуючи завдання, діти поступово заповнюють коло.

Добрі, прикрашають,
справи, людину.

Доброта [малюнок: очі]

Чуйність

Не, прикрашає, одяг,
а, справи, добрі, людину.

Знайди, друга, а,
бережи, шукай

Вміння дружити

[малюнок: брови]

Птах, дружбою,
людина, сильна,
а, крилами

Землю, праця,
сонце, прикрашає,
а, людину.

Працьовитість

[малюнок: ніс]

Правда, за, світліша,
сонце, ясне.

Чесність

[малюнок: рот]

Така гра має велике виховне значення, вона впливає на формування в дітей норм моралі, ближче знайомить їх з народною творчістю.

Гра «Чарівний мішечок».

Набір предметів змінюється залежно від мети навчання; це іграшки, У назвах яких є потрібні літери; дрібні речі, які треба описати тощо.

Гра «Листоноша»

Діти отримують листи із завданням для складання невеликих оповідань за малюнком чи опорними словами. Використовую для сильніших учнів.

Гра «Відгадай»

На столі розкладено 5-6 іграшок або предметних малюнків. Дітям пропоную уважно розглянути їх і вибрати один з них. Один учень повинен розповісти про цей предмет, не називаючи його, щоб всі інші здогадались, про що йдеться.

Подані вище ігри спрямовані на збагачення активного словника учнів, розвиток мовлення, вироблення навичок, свідомого оволодіння новими словами, уточнення значення і сфери вживання відомих слів. Діти вчаться звязно ввисловлювати власні думки та описувати предмети, що їх оточують.

Гра „Хвиля”

Вчитель, а потім діти, самостійно читають текст із чергуванням швидкості за командою класовода („повільно” - читають не кваплячись, „швидше” - прискорюються, „блискавка” - у темпі скороговки)

Гра „Вовк і заєць”

Беруть участь двоє учнів. Перший починає читати текст, другий вступає після того, як перший опанує одне речення, й намагається його догнати.

Гра „Торбинка запитань”

Діти задають найрізноманітніші питання до тексту, а один школяр відповідає.

Гра „Блискавка”.

Учитель визначає одну хвилину, а учні читають будь-який текст і відзначають, де закінчили. Визначають, хто встиг прочитати найбільше.

Гра „Допоможи Незнайкові”

Діти виправляють хором помилки, навмисне допущені вчителем або учнем.

Дані ігри дають можливість учням вдосконалити власну техніку читання, і водночас розвивають пам'ять, мислення, загострюється увага. Саме в іграх виховується культура, спілкування дитини з колективом, взаємодія між учнем і вчителем. Ці ігри потребують від учня зібраності, витримки, бажання допомогти відстаючому. Вони виховують адекватне сприймання невдач і помилок і розвивають мовлення.

Гра «Склади вірш»

_____ горобець
_____ біда
_____ молодець
_____ гнізда
_____ річка
_____ невеличка
_____ співає
_____ безкрає

Склади віршик за такими римами:

_____ зернята
_____ бились
_____ курчата
_____ поживились
_____ питати
_____ крука
_____ набрати
_____ наука

Гра «Схожі хвостики»

За правилами гри учні добирають слова, схожі за звучанням до тих, які запропонував вчитель. Потім можна продовжувати гру самостійно - діти самі називають початкове слово, а відтак разом шукають подібні до них за звучанням.

Мишка-кішка, Гришка, книжка, доріжка...

Суниця-спідниця, синиця, полуниця...

Пташка-ромашка, комашка,
чебурашка...

Їжачок-черв'ячок, павучок, бичок...

Рама-мама, ...

Слон-талон,...

Дочка-бочка,...

Вода-біда,...

Складання загадки.

Довгі, куций, сірий, білий.

Білий, твердий, солодкий.

Білий, пухнастий, холодний.

Червоний, круглий, смачний.

Білокура, струнка, сережки.

Гра «Склади речення»

Сполучити слова в одне речення.

Зразок:

Чай, окуляри, газета.

Дідусь випив чай, одягнув окуляри і почав читати газету.

Обід, тролейбус, бібліотека.

Друг, кіно, морозиво.

Літо, сім'я, ліс.

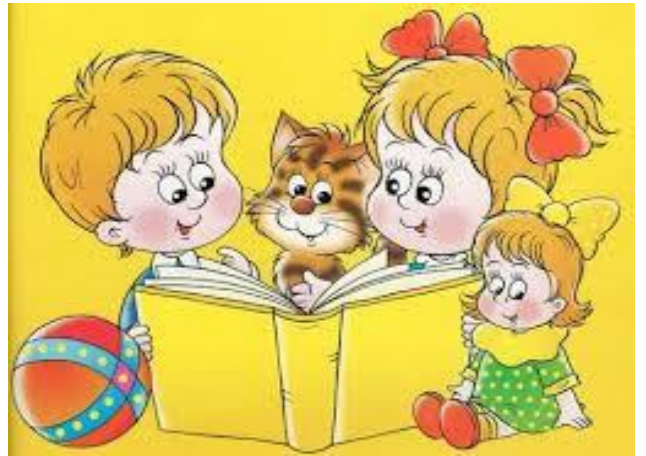
Село, бабуся, яблука.

Подвір'я, діти, літак.

Дощик, райдуга, зупинився.

Гречка, поле, пасіка.

Ялинка, засєць, ворог.

Наведені вище ігри мають велике пізнавальне та розвивальне значення для учнів при включенні їх до уроку. По-перше, завдяки їм вчитель формує в учнів уявлення про римування, вчить підбирати рими до слів і використовувати різноманітні художні засоби при описі чи розповіді, при висловлюванні власних думок чи складанні загадок та речень.

Гра «Плутанина»

Гарбузи їдять малину,

Малюки ростуть під тином,

Жабеня летить в ракеті,
Космонавт спить в очереті.

Грак в пустелі заревів,
Крилатий лев гніздечко звив,
Тесля сяє в небесах,
Місяць ремонтує дах.
Цей поет - справжній дивак!
Написав він все не так!
Швидко виправте цей жах -
Все розставте по місцях!

Гра «Доповни прислів'я»

Вода потекла, весну ... (принесла)
Грак на горі - весна на ... (дворі)
Зробив діло - гуляй ... (сміло)
Стук, грюк, аби з ... (рук)
Поспішити - людей ... (насмішити)
І сам не гам, і другому ... (не дам)
На язиці густо, а на ділі ... (пусто)

Гра «Зроби веселинку»

Художниця
Малювала тигра внучка:
Замість тигра вийшла ... (Жучка)
От Кіндрат, так Кіндрат!
Зуб зламав об ... (мармелад)
Кіт-рибалка у човні
Мріє на світанні:
От якби зловить мені
Карася в ... (сметані)

Гра «Дописати два рядочки, щоб вийшли веселі вірші»

Раз цибуля вийшла з хати,
Хто їй стрівся - мусив чхати ...
Їв лелека
Кашу з глека ...
Джміль ромашці щось на вухо
Прошептав і полетів ...
Йшла синичка до кринички,
Загубила черевички ...

При використанні даних ігор вчитель забезпечує свідоме оволодіння учнями новими словами, уточнення значення і сфери вживання відомих слів. Ігри спрямовані на розширення обсягу словникового запасу учнів тією лексикою, яка входить у наше життя повсякденно. Під час гри у дитини найповніше виявляються і розвиваються індивідуальні особливості, можливості, здібності складати вірші чи розповіді. Учні вчаться розрізняти справжнє і вигадане. Виховується любов та повага до української народної творчості.

Гра «Чим схожі і чим відрізняються?»

Для гри необхідно підібрати пари різних картинок або є пари слів, що позначають зображені на них предмети або явища.

Троянда - тюльпан

Заєць - вовк

Сосна - каштан

Море - океан

Можна запропонувати дітям скласти віршик з цими парами.

Ця гра спрямована на розвиток вміння виділяти у порівняних об'єктах ознаки подібності і відмінності.

Гра «Письменник»

Треба правильно прочитати оповідання.

шакиШ

оД ліКо кийЧа рипйшли стіго. тиДі рагли в шакиш. няВа коБой рагв з лоКею. дАнрій віПень лідскував аз ргою. Пітом рагли дАнрій і няВа. буБася лаКва лада тідям йча.

реЧгові

реЧгові дуйть од лошки ніраше. реТба мивити шодку, липоти вітки. гоСьодні речгують няЛьо ренкоПет і ляО роМоз. ляО кривідла ківно. няЛьо ніприс рейдук. рийПшла чивтелька леОна сиВалівна. заНеромба року.

мійЗ

тіДи зявли піпар і лейк. ниВо найзшли бугрі тинки. льОга ванівІна лада їм жиноці. раЮ подоміг розбити мізя. ружДно шлай борота. сьО мійЗ тилень совико в боне.

аН чуда

гелО і окрюЮ вутьжи у вієКи. кулітВ инов дутьіпо ан учад. маТ евиж дусьді менСе. рядПо з молес сіл і акір Інгул. итіД лятьлюб тидихо в сіл. кичиХлоп дутьбу тивило убир.

їКив

иМ вижемо в єКиві. їКив - листоця кУраїни. шаНе сімта ливеке і рагне. ноВо істоть ан сивокому ребезі ніДпра. В єКиві габато рапків, лувиць і лощ. шаН дубинок ан лувиці щоХретик.

ніСгове зайча

неДь вуб петлий. ніСг вуб комрий. йшлиВи тиді у відр. оЩ борити? ляКо тасв пиліти нісговика. В кашаС дубе девмідь. У неЖі леманький нолс. тюКаша пиліть чезайня.

В зулі

В зулі саплись рокови. маТ шана різка. роКова уже косовиту ватру. реШсть у різки ліба. гоРи в ені левики. О оштій дигоні амам дей їдоти різку.

миЗовий чевір

водНарі нильсий ромоз. теМе мезатіль. А довма петло. В чепі вежріють гувлинки. буБася жев'я. коЮр тачиє. леМанька діНайка лусхає. тіК саВька гіл патси в тукочку.

рБат і рестса

гоІр і дюЛа - рбат і рестса. дюЛа ламенька. гоІр жев ливекий. ніВ лошкяр. віДчинка дягвла лапъто. дюЛа дей лугяти. лопХчик віс сипати силта рудгу.

веНасні

тоСять петлі кидень. тиді нязли тапаль і пашки. риПбрали вокзани і насчата. пеТер бодре в сілі. тиді ругтом жібать дути. лопХчики і відчатка рагються в хосванки.

Дана гра розвиває в учнів вміння орієнтуватися в тексті, увагу, спостережливість, вміння аналізувати дану інформацію. Розширюється словниковий запас, виховується любов до природи.

Правильний підбір дидактичної гри допомагають дітям усвідомити мову, як матеріал передачі думки і змісту, відчуття красу слова та виразності. Вони

намагатимуться дотримуватися норм у використанні різних художніх засобів, відчуватимуть бажання навчитись майстерно оперувати мовою.

«Плутанки слів».

Запишіть слова правильно, складіть звукові схеми слів:

АМК - ..., ОРГА- ..., РОКЛИ - ..., НОГМ - ..., УЛГОБ - ..., ЗАКАЛА - ..., АГАБАТ - ...

«Метаграми».

Я необхідна в медицині,

М'яка, пухнаста, біла.

Та буква «Х» на дім родинний

Мене навік змінила. (Вата – хата).

«Нові слова».

Додавши приголосний, утворіть нові слова від поданих слів: коза, рука, буква, коса, буря.

«Перетворення слів».

Змінюючи у слові бій першу літеру на іншу, утворіть і запишіть якнайбільше нових слів, що мають інше значення. (Бій, мій, лій, сій, дій, вій, тій, цій). Придумайте короткі вислови або речення з новими словами.

«Чарівні ноти».

Пригадайте і запишіть якнайбільше слів, що мають склади – назви нот (до, ре, мі, фа, соль, ля, сі).

До + ля = доля, по + мі + до + ри = помідори, до + мі + но = доміно.

«Переставлені літери».

Переставити літери, щоб утворилось нове слово.

Осел – село, лісок – сокіл, курча – ручка, старий – айстра,
марка – рамка.

«З одного слова зроби речення»

СОВА – Сьогодні Оля вивчила алфавіт.

СІНО – Сергій і Ніна – однокласники.

«Прочитай слова по порядку»

3 СТЕЖКА	7 КОЛОСОК	2 ДОРОГА
6 ВІТЕР	1 ЗЕМЛЯ	5 ПРОСТІР
9 РАДІСТЬ	4 ПШЕНИЦЯ	8 ХВИЛЯ

«Встанови кордони слів»

МИНУЛОБАГАТОРОКІВ
ЩОТИПІСЛЯСЕБЕЗАЛИШИШ?
АЗАЛИШАТИТРЕБАДОБРІДІЛА

«Склади слова»

Із слова «сторінка» можна скласти понад 20
слів:

Ранок, стінка, сто, рік, ранка, ...

«Буква загубилася»

...іля саду, ...іля ...роду ...а...ин виораний город. ...ара...анять по городу
...ара...оля та горох.

13. «Буква заблукала»

У коси великі роги.

Над морем літали майки.

Біля пічки росте очерет.

На зубі сидить дятел.

«Розсипані букви»

В словах розсипались букви. Постав букви на свої місця.

КИБІЛ, ГОХІР, НІВ, ШАПЕР, НОЗЕР, ЛАЛАПОК, ЛАБІГПО, ЖНІПОРО

«Склади приклад»

СОМ – ОМ + НІГ = СНІГ

МИР – Р + ША = МИША

ТИМ – М + ГР = ТИГР

«Склади вірш»

Розмістити рядки в такому порядку,

щоб вийшов вірш. Порядок рядків

познач цифрами.

Для малих діток

І поклав мішок,

А в мішку всього багато,

Дід Мороз прийшов у хату

Таким чином, використання розвивальних творчих завдань на уроках читання сприяє тому, що учні:

- уміють спостерігати, аналізувати, використовувати отриману інформацію в різних ситуаціях;
- мають елементарні прийоми запам'ятовування, творчу уяву і мислення;
- мають великий словниковий запас;
- можуть вільно висловлювати свої думки;

- можуть співпрацювати в групах і парах, самостійно організовувати свою роботу.

Заміни букву, щоб вийшло нове слово

- 1) Синя соковита на дереві росте, а **с** на **з** змінити – великий дощ впаде.
(Слива, злива).
- 2) З **о** метал, яким паяють, його люди добре знають. А **о** на **с** зміни, з ним ти речення склади. (Олово, слово)
- 3) З **н** частина я доби, з **п** я грію щозими, з **р** предметом стану я, от вам загадка моя. (Ніч, піч, річ)
- 4) З **п** уперта тварина, а з **р** на троні людина. (Цап, цар)
- 5) З **с** сапаю, з **ш** вдягаю, з **л** стрибаю, з **п** ховаю. (Сапка, шапка, лапка, папка)

«Збери слово»: прочитати слова кожного рядка; взяти з 1-го слова – першу літеру, з другого – другу, з третього – третю і т.д.:
Риба, ра~~к~~, ма~~к~~арони, по~~л~~е, са~~л~~ат, пір'їна – ра~~к~~ета;
Ш~~и~~я, ск~~л~~о, сло~~в~~о, мас~~л~~о, ручк~~а~~ – ш~~к~~ола;
М~~е~~тро, до~~щ~~, со~~в~~а, го~~р~~а – мо~~в~~а.

Гра «Вилучи зайву літеру»

I	II	III
Марлина	Дивзан	Ведфмідь
Смородина	Стрілець	Лискичка
Яблурня	Стріл	Ковбан
Вишння	Шкафа	Заєнець

Огірок Помідор Картопля Квасоля Цибуля Буряки Пернець Сливда	Ліжко Полуниця Дзеркалзо Гардервоп Пларта Серквант Крілсло	Метежлик Жваба Брілка Кішкла Кломар Єншот Ленлека
---	--	---

Чистомовки . Дібрати потрібні слова.

А-а-а- йде дівчина (мала).

Ан-ан-ан – ми їмо (банан).

Уо-уо-уо – снігом поле (замело).

И-и-и – ми галявину (знайшли).

Ма-ма-ма - настала (зима).

Му-му-му – молоко (кому).

Ом-ом-ом – мийте руки (з милом).

Мі-мі-мі – подарунок (мамі).|

Ум-ум-ум – на перерві в класі
(шум).

І-і-і – ми розучуєм (пісні).

Ла-ла-ла – молоко (пила).

Лі-лі-лі – рученькі (малі).

Пі-пі-пі – яйце (в шкарлупі).

Ап.-ап-ап – траву скубе (цап).

Гра «Влуч у ціл

Мило	ьнік
Небо	йарк
Кінь	отат
Село	літс

Віра	амам
Край	арів
Стіл	обен
Міст	абаб
Мама	агон
Тато	тсім
Баба	олим
Нога	олес

Гра «Склади слова»

Чо	соко
Кра	шки
Ви	са
Со	бечуть
Небе	нце
Пта	са
Ще	чуть
Чай	вен
Пла	ки

«Зашифровані віршики – загадки» (за алфавітом)

I. 16,32,2,16,32 20,21,11,28,1,13,23,11,22,31.

18,1 22,19,18,27,12 20,19,4,21,12,23,11,22,31.

19,6 16,32,6,7,14 22,26,19,3,1,23,11,22,31

1, 16,32,6,11 2,19,33,23,31,22,33.

II. 26,23,19 4,18,12,10,6,1 22,3,19,4,19 18,7 17,1,8

33,14,27,33 12,18,29,11,17 20,12,6,15,16,1,6,1,8,

23,1 24 16,12,22,12 3 26,19,16,19,6,15,24

3,22,7 15,24,8 15,24 – 15,24, 15,24 – 15,24!

III. 2,12,16,7 16,7,9,1,28,7,
18,1 22,23,21,12,22,12 20,16,1,28,7
30,19 14,19,4,19 23,12,16,19
22,19,18,27,7 20,21,11,4,21,12,16,19.

ВИСНОВКИ

Дитинство є дуже важливим періодом у розвитку людини. У дитячому мозку відбуваються швидкозмінні процеси. Гра – це добровільна, своєрідна діяльність дитини. У грі вона росте, розвивається.

Гра охоплює все: рух, мислення, нові інформації, новий досвід, комунікацію, працю, розвагу, послух правилам, є середовищем для розвитку фізичного, розумового, суспільного, розвитку характеру дитини. Треба визнати той факт, що усупільнення дитини відбувається у великій мірі завдяки іграм за правилами. Дотримання правил у грі, їх належне розуміння, приходить повільно, має особливе значення у процесі морального розвитку дитини, її закономірного, заснованого на вимогах справедливості мислення, дружнього ставлення до інших. Гра є не лише своєрідною діяльністю але також значимим процесом внутрішнього перевтілення (Г. Гетцер).

Чимало ігор створили діти. Наші ігри мають риси нашої культури. Отож, ігри мають особливе значення не для однієї дитини чи організованої групи, але й для всього суспільства. Батьки й педагоги повинні постійно пам'ятати слова В. Сухомлинського: “Дитина має справжнє емоційне і інтелектуальне життя тільки тоді, коли вона живе в світі ігор, казки, музики, фантазії і творчості. Без цього вона не краща за зів'ялу квітку”.

Ігровими заняттями можна вивчити все: мову, історію, географію, культуру, техніку та ін. Але найважливіше те, що в ігровій ситуації формується характер.

Гра для дитини, особливо в молодшому шкільному віці, наділена це й дослідницьким змістом, який дає змогу моделювати все те, що існує поза грою. Саме через гру дитина швидше знайомиться з правилами та нормами спілкування з оточенням – із світом природи, з людьми; швидше опановує навичок і звичок культурної поведінки.

Будь-яка інструментовка ігор виправдана ще й психологічно: у грі дитина безтурботна, психологічно розкута і таку більше, ніж коли-небудь, здатна на повне вираження свого індивідуального “Я”. Важливим стає таке завдання для вчителів початкових класів та вихователів: дати можливість

кожній дитині через гру самовиразитися, самореалізуватися, як у процесі навчання так і в позаурочний час.

В час відродження національної системи виховання, дуже важливо залучати до процесу формування особистості дитини українські традиційні дитячі ігри. Національні дитячі ігри дуже глибокі своєю мудрістю, містять у собі величезний виховний потенціал. Вони добре сприймаються нашими дітьми, а за формою, і за змістом найповніше відповідають ментальності української дитини.

Література:

1. Початкова школа. 6'97 "Роль гри у навчанні і вихованні молодших школярів" С. 40-45.
2. Початкова школа. 9'97 "Дидактичні ігри" С. 49-50.
3. «Розвивающие игры». Б. Никитин. К. 1980. С. 10-12.
4. "Математичні ігри в 1-3 класах". М. І. Микитинська, И. Д. Мацько. К. 1980. С. 3-13.
5. "Вчися граючись". Л. В. Артемова. К. "Томіріс" 1990. С. 3-5.
6. Початкова школа. 7'1996. "Ігрові проблемні ситуації". Л. С. Ільяницька. С. 27-28.
7. Початкова школа. 3'1997. "Виховання естетичної чуйності до природи у процесі гри". О. Ткаченко. С. 53-54.
8. Початкова школа. 4'1996. "Музично-дидактичні ігри". С. 39.
9. "Розвивающие игры" Б. Никитин М., 1990 С. 10-12
10. Ушинський К. Д. "Вибрані педагогічні твори" К., "Радянська школа", 1949, с. 213
11. Математичні ігри в 1-3 класах М. Х. Микитинська, Н. Д. Мацько. Київ "Радянська школа", 1980. С. 3-4 (Вступ).
12. Вчися граючись Л. В. Артемова. Київ "Томіріс", 1990. С. 3-5
13. "Уроки математики з елементами гри" В. Яковишин. С. 21-22. Початкова школа 6'97
14. Макаренко А. С. Гра//Твори: в 7 т. – К., 1954 – Т4. – С. 367-368
15. Початкова школа. 6'97. "Дидактичні ігри" с. 19
16. Початкова школа. 6'97. "Дидактичні ігри".
17. Початкова школа. 1997. "Гра у становлення особистості дитини". ст. 41-43 Є. Томиткін, Л. Нагай.
18. Наumenko В.О. Посієш вчасно - виродить рясно. - К.: А.С.К., 1997.
19. Посібник «Розвивальні ігри та завдання на уроках читання» О.Д.Блажеєва, 2013